

rendszők szerint elrendezik. Az ilyenekre való tekintettel jó volna, ha az olyan hivatkozás, mint u. o., elkerültetnék s a folyóirat cím minden esetben kitétetnék. Reméljük, hogy ez óhajokat a Történelmi Társulat elnöksége megfontolás tárgyává teszi s a jövőben HELLEBRANT könyvszete nemcsak számra erősen meggazdagodva, hanem használhatóbb beosztásban is fog megjelenni. Az egyes oklevél-publikációk évről évről felsorolása, mint a szorosabb értelemben vett történelmi irodalomnak igen használható kiegészítése, teljes elismerést érdemel. Σ.

Guillaume Appolinaire, Fernand Fleuret et Louis Perceau: *L'enfer de la Bibliothèque nationale. Icono-bio-bibliographie descriptive, critique et raisonnée, complète à ce jour de tous les ouvrages composant cette célèbre collection avec un index alphabétique des titres et noms d'auteurs*. Deuxième édition. Paris, 1913. Mercure de France. (Ny. Saint-Amand, Bussière.) N. 8-r. 415 l. Ára 750 Fr.

A párisi Nemzeti Könyvtár Poklát, melynek misztikus híre messze földön elterjedt, leplezi le ez a vaskos kötet, melyben a három szerző sok szeretettel s részletező aprólékossággal ismerteti a világ egyik legelső könyvgyűjteményének remotáit. Mint a legtöbb leleplezés, ez is bizonyos csalódással jár s akik a szkatologikus irodalmat behatóbban ismerik, nagyon is néptelennek találják ezt a poklot, melynek Wertheim-zárral lelakatolt ajtai mögött nem is egész ezer kötet (pontosan 930 szám) sorakozik egymás mellé. S még ez a kis szám is erősen redukálódik, ha tekintetbe vesszük, hogy nem egy munka 2—3 s még ennél is több azonos példányban van képviselve s olyik-olyik különösen népszerű munkából a kiadások egész raja foglalja el a polcokat. Így pl. a VOLTAIRE-nek tulajdonított *Lettre philosophique de M. V.* négyféle kiadása 11 példányban, MIRABEAU *Erotika biblion*-ja kétféle lenyomata 5 példányban, ARETINO dialogusainak olasz, francia, angol és német kiadásai 23 példányban, a MUSSET-nek tulajdonított *Gamiani* 9 kiadása 12 példányban, SADE marquis híres *Justine*-je 7 példányban van képviselve, sőt a *Dialogues de Luisa Sigea*, melyet BARBIER Nicolas CHORIER grenoblei ügyvédnek tulajdonít, egymaga 35 számot foglal el különböző kiadásaival és e kiadások többes példányaival. Emellett a «Pokol» több száma üres: jelölül annak, hogy ebből a pokolból mégis csak van szabadulás. Ez a szerencse érte pl. a következő műveket: POGGIO *Facetiae* (9—11. számok), Marc de MONTIFAUD (Mme de QUIVOGNE) *Madame*

Ducroisy (15. sz.), Pierre BAYLE *Remarques sur les obscénités* (17. sz.), Marc de MONTIFAUD *Entre messe et vêpres* (41. sz.), *Nouvelles de Batacchi* (56. sz.) P. CORNEILLE *Oeuvres satiriques* (241. sz.), *Commento di ser Agresto* (256. sz.) stb. Viszont — szerzőink szerint — sok olyan munka élvezi a *Réserve*-ben vagy a többi szakokban a tisztességes könyveknek kijáró szabadságot, amely rég megért a pokolra. Van olyan eset is, amikor a rossz szomszédság juttatott egy különben egész ártatlan könyvet ebbe a gyanús társaságba. Példa rá HOFFMANN *Mes souvenirs* című versgyűjteménye, mely csakis úgy került az *Enfer*-be, hogy együvé van kötve a *Les quarts d'heures d'un joyeux solitaire* című obscenitással. A «Pokol» kezelőinek következetlen eljárása is nem egy esetben csökkentette a remoták számát. Így pl. THEOPHILE *Parnasse satirique*-jének régi kiadásai a ritkaságok közé kerültek, míg az újabb lenyomatok a «pokolra» vannak kárhozatva. Nem egy pusztá látszatra került a gehennára, jelétül annak, hogy a könyvtáros nemcsak hogy a szivekbe és a vesékbe, de még a könyvek tartalmába sem lát. Így került zár alá valami LEBRUN egész sereg kis füzetkéje: olcsó szemetek, melyek a múlt század hatvanas éveiben jelentek meg a bruxellesi ponyván s amelyek unalmasan összetakolt szövege egyáltalán nem váltja be azt, amit a címük ígér.

Rendesen két szempont irányította a Nemzeti Könyvtár tisztviselőit a remoták kiválogatásánál: a szöveg vagy az illusztrációk obscenitása. BOCCACCIO *Dekameron*-ja, melyet nagy irodalmi jelességei rég kiemeltek a szennyirodalom salakjából, csak egy-két olyan kiadásban jutott a «Pokol»-ba, melyet illusztrátorai vittek újra a kárhozatba. Szintúgy VOLTAIRE *Pucelle*-je is, habár nagyon is lehetne vitatkozni afelől vajjon a «ferneyi patriárka» ez otrombasága önmagában nem érdemelte-e ki bőven a száműzetést?

Érdekes megfigyelni, hogy az irodalom nagy nevei mennyire vannak képviselve ebben a suba alatt megjelenő, vagy törvény útján üldözött társaságban. Ott van elsősorban BAUDELAIRE a *Fleurs de mal* elitelt darabjaival és *Galanteries* című sorozatával, mindkettő — sajnos — nem az első kiadásban, hanem az Amsterdamban (valójában Bruxellesben) 1866-ban készült utánnomásban (235. sz.), azután BÉRANGER erotikus dalainak többféle kiadásával¹ (216—240. sz.), DIDEROT, mint a

¹ E dalok összes művei ötödik kötete gyanánt először 1834-ben jelentek meg suba alatt, de a bíróság elkobozta a kiadást s a nyomdászokat fejenként egy-egy havi börtönre és 500—500 frank kártérítésre ítélte.

Thérèse philosophe állítólagos szerzője, Prosper MÉRIMÉE, akinek tulajdonítják a *H. B. par un des quarantes* című szellemes és maró szatirájú füzetet, MIRABEAU, aki ép oly jeles szónok, mint feslett író volt. Alfréd de MUSSET, akinek szerzősége *Gamani*-t illetőleg legalább is kétséges, Jean RICHEPIN, akit a *Chanson des gueux* bíróság elítélt néhány darabjának új kiadása (58. sz.) juttatott e társaságba, Paul VERLAINE *Femmes, Hommes* és *Les amis* című ciklusaival, melyek elsejét Charles HIRSCH londoni kiadó 12 £-on vett meg a megszorult költőtől s végül VOLTAIRE már említett műveivel. A *Parnasse satyrique du dix-neuvième siècle* című anthológiában VIKTOR HUGO, ALFRED de MUSSET, ALPHONSE KARR, ALEXANDRE DUMAS Fils, LAMARTINE, Th. de BANVILLE, BAUDELAIRE, ARSÈNE HOUSSAYE, BARBEY d'Aurévilly, MURGER, MOINEAUX, E. DESCHAMPS, Em. DESCHANEL, Théophile GAUTIER s mások nevével találkozunk, jelétül annak, hogy csak kevés jeles író van, aki ne áldozott volna néha-napján Priapusnak. A nevesebb illusztrátorok közül BOUCHER, COCHIN, EISEN, GRAVELOT, mindanégy a különösen feslett rokoko-világból s a modernek közül FÉLICIEEN ROPS, ez utóbbi nem kevesebb, mint 21 munkával van képviselve.

A művek egy külön kategóriáját teszik a fajtalan irányzatú politikai röpiratok, melyek legérdekesebb, legritkább darabjai a szerencsétlen MARIE-ANTOINETTE személyével foglalkoznak. Az egyiket, mely *Essai historique sur la vie de Marie Antoinette* címen Londonban jelent meg 1789-ben, állítólag maga az orléansi herceg iratta. A legtöbb röpiratnak már a címe is olyan, hogy alig lehet pirulás nélkül kimondani.

Szerzők nagy gonddal és sok utánjárással készítették el katalógusukat, mely az érdekesebb és értékesebb daraboknál a tartalom címszerű felsorolására s a legtöbb esetben kétes szerző kiderítésére is kiterjed. Ez utóbbi szempontból önálló kutatásokat nem igen végeztek s elődeik több-kevesebb érvvel támogatott fejtegetéseit reprodukálják s jobb híján a pusztá mendemondákkal is beérik. Ilyen légből kapott szóbeszéd például az az állítás, mintha VERLAINE *Amis* című ciklusának 1867-iki első kiadása, amely különben nincs meg a Bibliothèque nationaleban, François COPPÉE költségen jelent volna meg. Az eféle szóbeszédet, mely bizonyító erővel nem bír s csak arra alkalmas, hogy méltatlanul hirbe hozzon tiszta jellemeket, jobb lett volna hallgatással mellőzni. Egyébként szerzőink elég óvatossággal jártak el és szívesen rehabilitálnak írókat, akiket méltatlanul gyanúsított meg a közvélemény. Ez az eset forog fenn a *Les cousines de la colonelle* című pornografikus regénnyel

szemben, melyet a közhit Guy de MAUPASSANT-nak tulajdonít, jóllehet maga az író mindig erélyesen tiltakozott ez inszINUÁCIÓ ellen. Szerzőink elfogadják MAUPASSANT tiltakozását, csak ott vették el a dolgot, hogy *on dit*-k alapján valami Guérouin de Boussiron vagy Mauriac de Boissiron nevű hölgyet tesznek meg szerzőjévé. BIBLIOPHIL.

Peddie, Robert Alexander: *National bibliographies: a descriptive catalogue of works which register the works published in each country.* London 1912. Grafton & Co 8r. VI, 34 l. Ára 6 Sh.

Szerző hasznos szolgálatot tett azért, hogy a *British Museum* nagyszerű könyvészeti segédkönyvtára felhasználásával egybeállította ebben az olcsónak éppen nem mondható füzetben az egyes országok könyvtermését repertorizáló, összefoglaló és évkönyvszerű bibliográfiákat. Az egyes művek berendezését, megbízhatóságát és teljességét rövid jegyzetekben méltatja s így lehetővé teszi olvasóinak, hogy családások nélkül használhassák művét. Az egyes nemzetek angol elnevezésük betűrendjében követik egymást, egy tartalommutató világrészek szerint csoportosítja őket. Eszerint a hasznos füzet a következő nemzeti bibliográfiákra terjed ki: 1. Európában: Belgium, Bulgária, Horvátország, Cyprus, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Nagy-Británia, Hollandia, Magyarország, Izland, Írhon, Olaszország, Litvánország, Málta, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Románia, Oroszország, Skócia, Szerbia, Spanyolország, Svédország, Wales; 2. Ázsiában: Kína, Hongkong, India, Burmah és Ceylon, Japán, Fülöp Szigetek, Straits Settlements; 3. Afrikában: Fokgyarmat; 4. Amerikában: Kanada, Mexikó, Egyesült-Államok, Kuba, Jamaika, Trinidad, Guatemala, Argentina, Bolivia, Brazília, Csile, Kolumbia, Ecuador, Peru; 5. Australáziában: Ausztrália, New-South-Wales.

Az összeállítás az angolul beszélő államok bibliográfiáját illetőleg a leggazdagabb, ami nemcsak a mű céljának, hanem a nemzeti bibliografia tényleges állásának is megfelel. Ahol szorosabb értelemben vett nemzeti bibliografia nem készült, bizonyos korszakokat felölelő jelentősebb könyvtárak katalógusai és biobibliografiai művek is szerepelnek. E tekintetben azonban szerző nem járt el egészen következetesen. Így pl. a magyar részből SZINNYEI József nagyszabású életrajzgyűjteménye kimaradt. Kimaradtak továbbá a Magyar Könyvszemle régebbi folyamaiban közzétett évi bibliográfiák is, KISZLINGSTEIN bibliografiai munkája pedig PETRIK nevé-